

Ηθικό δίλημμα

Αρθρογράφος: Νίκος Δοϊρανλής

Ψυχολόγος

Ο Kohlberg, Αμερικανός ψυχολόγος και ακαδημαϊκός, έγινε ιδιαίτερα γνωστός για τη διατύπωση της **θεωρίας της ηθικής ανάπτυξης**.

Ο Kohlberg προσδιόρισε **έξι στάδια ηθικής ανάπτυξης** και υποστήριξε ότι η σωστή ηθική συλλογιστική αποτελεί τον πιο σημαντικό παράγοντα για τη λήψη ηθικών αποφάσεων.

Θεωρούσε ότι η σωστή ηθική συλλογιστική μπορεί να οδηγήσει σε ηθική συμπεριφορά και πίστευε ότι το άτομο προχωρά μέσα από τα στάδια της ηθικής ανάπτυξης όπως ακριβώς προχωρά μέσα από τα στάδια της γνωσιακής ανάπτυξης.

Θεωρία Ηθικής Ανάπτυξης

Η θεωρία της ηθικής ανάπτυξης περιλαμβάνει τα εξής έξι στάδια:

Πρώτο στάδιο: Υπακοή και τιμωρία. Το παιδί παρακινείται να αποφεύγει την τιμωρία και παρουσιάζει καθόλου ή ελάχιστη ανεξάρτητη ηθική συλλογιστική.

Δεύτερο στάδιο: Ατομικισμός και ανταλλαγή. Το άτομο εστιάζει στην εκπλήρωση των προσωπικών του συμφερόντων, αναγνωρίζοντας παράλληλα ότι διαφορετικά άτομα έχουν διαφορετικές απόψεις.

Τρίτο στάδιο: Διατήρηση διαπροσωπικών σχέσεων. Το άτομο δείχνει ενδιαφέρον για τη σημασία της επίδειξης ευγενικής συμπεριφοράς και ενδιαφέροντος απέναντι στους άλλους, εστιάζοντας παράλληλα και στην επίτευξη της αποδοχής.

Τέταρτο στάδιο: Νόμος και τάξη. Το άτομο είναι αποφασισμένο να υπακούει στους κανόνες, εστιάζοντας στην αξία που ο νόμος προσθέτει στην ανθρώπινη ζωή, στη διατήρηση της κοινωνικής τάξης και στην προάσπιση των πολιτισμικών προτύπων. Το άτομο που βρίσκεται σε αυτό το στάδιο θα μπορούσε να υποστηρίξει ότι η καταπάτηση των νόμων και των κανόνων αποτελεί λάθος διότι αυτοί είναι σχεδιασμένοι για την προστασία των ανθρώπων.

Πέμπτο στάδιο: Κοινωνικό συμβόλαιο. Το άτομο προσπαθεί να κάνει το καλύτερο για την κοινωνία στο σύνολό της και σέβεται τα ατομικά δικαιώματα, τα οποία θεωρεί ότι έχουν προτεραιότητα έναντι των νόμων.

Έκτο στάδιο: Καθολικές – πανανθρώπινες αρχές. Το άτομο εστιάζει την προσοχή του στην υπεράσπιση των αρχών της παγκόσμιας δικαιοσύνης και της ηθικής. Πιστεύει στις δημοκρατικές διαδικασίες, προσυπογράφει όμως και την ανυπακοή

στους άδικους νόμους. Η πολιτική ανυπακοή είναι δυνατόν να υιοθετηθεί από άτομα και των δύο σταδίων της μετασυμβατικής ηθικής.

Για να προσδιορίσει σε ποιο στάδιο βρίσκονταν οι πελάτες του, ο Lawrence Kohlberg τους έφερνε αντιμέτωπους με υποθετικά **ηθικά διλήμματα**, όπως για παράδειγμα η περίπτωση ενός άνδρα που έκλεψε φάρμακα για την άρρωστη σύζυγό του.

Σύμφωνα με τον Αμερικανό ψυχολόγο, λίγοι είναι εκείνοι που φτάνουν στο πέμπτο και έκτο στάδιο· οι περισσότεροι μένουν στο τέταρτο στάδιο.

Παραθέτουμε παρακάτω ένα από τα παραδείγματα ηθικών διλημμάτων του Κολμπεργκ.

Ηθικό Δίλημμα

Σε μια ευρωπαϊκή χώρα μια γυναίκα είναι πολύ σοβαρά άρρωστη. Βρίσκεται στα πρόθυρα του θανάτου εξαιτίας μιας σοβαρής μορφής καρκίνου. Οι γιατροί της έδωσαν προθεσμία ζωής για μερικούς μήνες. Σύμφωνα με την γνώμη των ειδικών υπάρχει ένα φάρμακο που μπορεί να την σώσει. Το φάρμακο αυτό το έχει ανακαλύψει κάποιος φαρμακοποιός ο οποίος χει στην ίδια πολη και το πουλάει πολύ ακριβά. Η διαδικασία παρασκευής του φαρμάκου κοστίζει 3000 ευρώ αλλά ο φαρμακοποιός μια δόση φαρμάκου την πουλάει 30.000 ευρώ, δηλαδή 10 φορές περισσότερο από το κόστος παραγωγής του.

Ο φτωχός Γιάννης, ο σύζυγος της άρρωστης γυναίκας, έτρεξε σε όλους τους συγγενείς, φίλους και γνωστούς του και τους παρακάλεσε να του δανείσουν χρήματα. Χρησιμοποίησε όλα τα δυνατά νόμιμα μέσα για να συγκεντρώσει το απαιτούμενο ποσό των χρημάτων και τελικά κατάφερε να μαζέψει το συνολικό ποσό των 15000 ευρώ, δηλαδή μόλις το μισό ποσό χρημάτων της τιμής πώλησης του φαρμάκου. Έτρεξε λοιπόν στο φαρμακοποιό και του ανέφερε πως η γυναίκα του είναι σε κρίσιμη κατάσταση και ότι θα την χάσει αν δεν της δώσει το φάρμακο εγκαίρως.

Τον παρακάλεσε λοιπόν αν μπορεί να του πουλήσει το φάρμακο φθηνότερα ή τουλάχιστον να του κάνει κάποια πίστωση. Η απάντηση του φαρμακοποιού ήταν κατηγορηματική: "Όχι, εγώ ανακάλυψα το φάρμακο και σκοπεύω να κερδίσω πολλά χρήματα απ αυτό". Ο φαρμακοποιός επ ουδενί δείχνει την καλή διάθεση να το πουλήσει φθηνότερα ή με δόσεις γιατί νομίζει ότι η ανακάλυψη του αυτή είναι η ευκαιρία του να γίνει πλούσιος. Ο Γιάννης, αφού εξάντλησε όλα τα δυνατά νόμιμα μέσα που είχε για να αγοράσει το φάρμακο και δεν τα κατάφερε, απελπισμένος πια, άρχισε να σκέφτεται πως να διαρρήξει το φαρμακείο και να κλέψει το φάρμακο για να σώσει την ζωή της συζύγου του.

Ερωτήσεις.

1. Πρέπει ο Γιάννης να κλέψει το φάρμακο? Γιατί ναι ή γιατί όχι.
2. Μήπως πραγματικά θα συμπεριφερόταν σωστά, αν ο Γιάννης έκλεβε το φάρμακο?
3. Μήπως ο Γιάννης είναι δεσμευμένος (υποχρεωμένος) ή έχει καθήκον να κλέψει το φάρμακο? Γιατί είναι υποχρεωμένος ή δεν είναι?

4. Μήπως ο Γιάννης θα ήταν υπεύθυνος για τον θάνατο της συζύγου του αν δεν είχε κλέψει το φάρμακο? Γιατί θα είναι ή δεν θα είναι υπεύθυνος.

5. Αν ο Γιάννης δεν αγαπάει την σύζυγο του, μήπως πρέπει να κλέψει το φάρμακο? Γιατί ναι ή γιατί όχι?

6. Αν υποθέσουμε ότι το άτομο που είναι άρρωστο και αναμένεται να πεθάνει δεν είναι η σύζυγος του αλλά κάποιος ξένος (άγνωστος). Μήπως ο Γιάννης πρέπει να κλέψει το φάρμακο για το ξένο άτομο?

7. Ας υποθέσουμε πως το άτομο που είναι άρρωστο και αναμένεται να πεθάνει δεν είναι άνθρωπος αλλά ο αγαπημένος σκύλος/γάτα του Γιάννη. Μήπως ο Γιάννης πρέπει να κλέψει το φάρμακο για να σώσει τη ζωή του αγαπημένου του ζώου?

8. Έχει μεγάλη σπουδαιότητα και σημασία οι άνθρωποι να κάνουν ότι περνάει απ το χέρι τους για να σώσουν την ζωή κάποιου άλλου ανθρώπου?

9. Ο Γιάννης κλέβοντας το φάρμακο παραβιάζει τον νόμο. Μήπως το γεγονός αυτό καθιστά την πράξη του ηθικά κακή?

10. Μήπως οι άνθρωποι πρέπει να κάνουν ότι περνά απ το χέρι τους για να υπακούν στον ισχύοντα νόμο?

11. Ξανακοιτώντας όλο το δίλημμα από την αρχή, τι πρέπει κατά την γνώμη σας να κάνει ο Γιάννης ώστε να συμπεριφερθεί με τον πιο υπεύθυνο και συνειδητό τρόπο?

Σημείωση: Η ιστορία του ηθικού διλήμματος του Γιάννη, έχει αντληθεί από το βιβλίο: Η ανάπτυξη της ηθικής αυτονομίας (Γνωστικο-αναπτυξιακή μεθοδολογία), Μάριος Πουρκός, Αθήνα 1990